

## 5- Mevt dahi hayat gibi mahluktur hem bir nimettir.” diye ifham ediliyor.

### İkinci Soru

Furkan-ı Hakîm’de **الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا** gibi âyetlerde “Mevt dahi hayat gibi mahluktur hem bir nimettir.” diye ifham ediliyor. Halbuki zahiren mevt; inhilaldir, ademdir, tefessühdür, hayatın sönmesidir, hēdimü’l-lezzattır. Nasıl mahluk ve nimet olabilir?

Kur’an’da (Mülk Sûresi, 2. ayet) “**O ki, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yarattı.**” buyrulur. Bu ayetten hareketle bazı âlimler, ölümün de tıpkı hayat gibi *yaratılmış* (mahluk) olduğunu ve aynı zamanda bir *nimet* sayılabileceğini anlatırlar.

**Halbuki zahiren mevt; inhilaldir, ademdir, tefessühdür, hayatın sönmesidir, hēdimü’l-lezzattır.**

Dış görünüşe bakıldığında ölüm şunlardır:

- **İnhilal:** Çözülme, dağılma
- **Adem:** Yokluk
- **Tefessüh:** Çürüme, bozulma
- **Hayatın sönmesi:** Canlılığın bitmesi
- **Hâdimü’l-lezzât:** Lezzetleri yok eden şey

Yani zahirde ölüm, yokluk gibi görünür. Bu zahiri manaya bakınca soru şudur: Ölüm nasıl hem yaratılmış bir şey hem de bir nimet olabilir?

**Elcevap: Birinci Soru’ın cevabının âhinde denildiği gibi mevt, vazife-i hayattan bir terhistir bir paydostur bir tebdil-i mekândır bir tahvil-i vücuddur, hayat-ı bâkiyeye bir davettir bir mebdedir bir hayat-ı bâkiyenin**

Ölüm aslında şu anlamlara gelir:

1. **“Mevt, vazife-i hayattan bir terhistir.”**

İnsan bu dünyaya başıboş bırakılmak için değil, bir vazife ile gönderilmiştir. İman etmek, kulluk etmek, hak ile batılı ayırmak, sabretmek, şükretmek... İşte hayat dediğimiz şey, aslında bir memuriyet sahasıdır. Ölüm ise bu ağır ve imtihanlı vazifeden bir terhistir. Nasıl ki asker uzun ve yorucu bir görevden sonra terhis edilince rahat eder, yükünü bırakır; aynen öyle de mümin, ölümle birlikte dünyanın meşakkatli imtihanından kurtulur. Bu bakış, ölümü korkulacak bir yokluk değil, beklenen bir dinlenme olarak gösterir.

2. **“Bir paydostur.”**

Hayatın gürültüsü, telaşı, bitmeyen ihtiyaçları... İnsan ruhu bu hengâme içinde yorulur, dağılır. Ölüm ise bir “paydos”tur; yani bir duruş, bir nefes alma anıdır. Dünya sahnesinde perdeler kapanır, kalabalıklar çekilir ve insan hakikî yalnızlığıyla baş başa kalır. Bu paydos, yokluğa değil; daha derin, daha sakin bir varlık hâline geçiştir. Gürültünün bitmesi, hakikatin başlamasıdır.

3. **“Bir tebdil-i mekândır.”**

Ölüm, varlığın sona ermesi değil; mekânın değişmesidir. İnsan bu dar ve geçici dünya odasından çıkar, daha geniş ve hakikî bir âleme taşınır. Anne rahminden dünyaya çıkmak nasıl bir yok oluş değilse, dünyadan berzaha geçiş de öyledir. Sadece adres değişir. Bu dünya bir imtihan yurdu kabirse ahiret alemlerinin ilkidir. Ölüm bu asıl yurda yapılan bir yolculuktur.

4. **“Bir tahvil-i vücuddur.”**

Ölüm, vücudun yok olması değil; şekil değiştirmesidir. İnsan bedeni çözülür ama ruh bâki kalır. Tıpkı bir çekirdeğin toprağa girip çürümesi gibi... Zahirde bir dağılma vardır; fakat hakikatte daha büyük bir hayatın kapısı açılır. Varlık, kabuk değiştirir. Bu yüzden ölüm, yokluk değil; daha latif bir varlık mertebesine terfidir.

5. **“Hayat-ı bâkiyeye bir davettir.”**

Ölüm, ebedî hayata açılan bir davet mektubudur. Bu dünya geçicidir; nimetleri sınırlı, lezzetleri kısa, acıları ağırdır. Fakat ölüm, insana şöyle seslenir: “Asıl yurduna gel! Sonsuzluğa gel!” Eğer ebedî bir hayat olmasaydı, ölüm en büyük felaket olurdu. Ama bâki bir hayatın kapısı olduğu için, ölüm aslında bir çağrıdır; faniden bakîye yapılan bir davettir.

6. **“Bir mebdedir.”**

İnsan ölümü çoğu zaman bir son zanneder. Halbuki o bir başlangıçtır. Nasıl ki doğum bir başlangıç ise, ölüm de başka bir âlemin başlangıcıdır. Kabir, bir bitiş çizgisi değil; yeni bir hayatın ilk adımındır. Bu yüzden ölüm, kapanış değil açılıştır; karanlık değil yeni bir sabahın eşiğidir.

## 7. “Bir hayat-ı bâkiyenin mukaddimesidir.”

Dünya hayatı, ebedî hayatın giriş kısmıdır; bir mukaddimesidir. Burada yazılan her satır, orada okunacaktır. Burada yapılan her tercih, orada netice verecektir. Ölüm ise bu mukaddimenin bitip asıl kitabın başlamasıdır. Yani dünya bir önsöz, ölüm ise metne geçiştir. Bu idrakte bakıldığında ölüm, anlamsız bir kopuş değil; hikmetli bir geçiş ve büyük bir buluşmanın kapısıdır.

**Nasıl ki hayatın dünyaya gelmesi bir halk ve takdir ile, öyle de dünyadan gitmesi de bir halk ve takdir ile bir hikmet ve tedbir ile.**

### “Nasıl ki hayatın dünyaya gelmesi bir halk ve takdir ile...”

İnsanın dünyaya gelişi rastgele değildir. Hangi anne-babadan doğacağı, hangi zamanda dünyaya geleceği, hangi kabiliyetlerle donatılacağı... Bunların hiçbiri başıboş bırakılmış değildir. Her biri bir ilmin, bir takdirin eseridir.

Bir damla sudan göz gibi harika bir organın yapılması; kalbin hassas ölçülerle çalışması; aklın ince manaları kavraması... Bütün bunlar, hayatın bilinçsiz bir akış değil, bilakis kasıtlı bir “halk” yani yaratma ve “takdir” yani ölçüyle belirleme neticesi olduğunu açıkça gösterir. Demek ki hayata girişimiz, sonsuz bir ilim ve hikmetin mühürünü taşır.

### “...öyle de dünyadan gitmesi de bir halk ve takdir ile...”

Ölüm de aynı şekilde başıboş değildir. Ne erken ne geç... Her canlının eceli tam zamanında gelir. Bir yaprak bile vakti gelmeden düşmezken, insan gibi şerefli bir varlığın gidişi nasıl olur da tesadüfe verilebilir? Ölüm, bir yıkılış değil; ilâhî takdirin bir parçasıdır.

Nasıl doğumumuz bir başlangıç olarak takdir edilmişse, ölümümüz de o hayatın tamamlanma anı olarak belirlenmiştir. Bu yüzden ölüm, bir kopuş değil; yazılmış bir senaryonun tam vaktinde sahnelenen son perdesidir.

### “...bir hikmet ve tedbir ile.”

İlâhî takdir sadece zaman tayin etmekle kalmaz; aynı zamanda hikmetle işler. Ölümün ardında sayısız hikmetler vardır: İmtihanın sona ermesi, ruhun asli yurduna yönelmesi, dünyanın kalabalığının sürekli yenilenmesi... Eğer ölüm olmasaydı, hayat çekilmez bir yığılmaya, ruhlara da ağır bir esarete dönüşürdü. Ayrıca her ölüm, bir tedbirdir; yani kâinatta dengeyi koruyan bir düzenlemenin parçasıdır. Nasıl ki bir bahçıvan zamanı gelince solmuş çiçekleri toplar ki yenileri açılsın; aynen öyle de ölüm, ilâhî bahçede bir düzen ve tazelenme vesilesidir.

Öyleyse ölüm, gelişi gibi anlamlıdır. Doğum nasıl bir iradenin imzasını taşıyorsa, ölüm de aynı iradenin mühürlü bir kararını taşır. Biri kapıyı açmak, diğeri o kapıdan başka bir âleme geçmektir. Ve her ikisi de aynı kudretin, aynı hikmetin eseridir.

İnsan, ölümü çoğu zaman dağılma ve yok oluş olarak görür. Hâlbuki dikkatle bakıldığında, en basit hayat tabakasında bile ölümün başıboş bir çöküş değil; bilakis ölçülü, hikmetli ve son derece sanatkârâne bir dönüşüm olduğu açıkça görülür.

**Çünkü en basit tabaka-i hayat olan hayat-ı nebatiyenin mevti, hayattan daha muntazam bir eser-i sanat olduğunu gösteriyor.**

İlk bakışta ölüm, dağılma ve çözülme gibi görünür. Fakat dikkatle bakıldığında, en basit hayat mertebesinde bile “ölüm” denilen hâlin aslında hayattan daha ince bir sanat ve daha derin bir intizam taşıdığı anlaşılır.

**Zira meyvelerin, çekirdeklerin, tohumların mevti; tefessüh ile çürümek ve dağılmakla görüldüğü halde, gayet muntazam bir muamele-i kimyeviye ve mizanlı bir imtizacat-ı unsuriye ve hikmetli bir teşekkülat-ı zerreviyeden ibaret olan bir yoğurmaktır ki bu görünmeyen intizamlı ve hikmetli ölümü, sümbülün hayatıyla tezahür ediyor.**

Bir meyve çürür, bir çekirdek toprağa düşer, bir tohum dağılır... Zahirde bu hâl, düzensiz bir çözülme gibi görünür. Fakat biraz derin bakıldığında, bu dağılmanın içinde müthiş bir düzen saklıdır. O çekirdek toprağın içinde parçalanırken; unsurlar hassas bir dengeyle ayrılır, birleşir, yer değiştirir.

Adeta görünmeyen bir laboratuvarda, kusursuz bir kimyevî işlem yürütülür. Her zerre, nereye gideceğini bilircesine hareket eder. Bu “çürüme” aslında bir yoğrulmadır; bir hazırlıktır. Ve bu gizli intizam, bir süre sonra toprağı yarararak çıkan taze bir filizle kendini ilan eder. Demek ki çekirdeğin ölümü, bir yok oluş değil; yeni bir hayatın görünmeyen başlangıcıdır.

**Demek çekirdeğin mevti, sümbülün mebbe-i hayatıdır; belki ayn-ı hayatı hükmünde olduğu için şu ölüm dahi hayat kadar mahluk ve muntazamdır.**

Çekirdek toprağı girip dağılmadan ağaç olmaz. O hâlde onun ölümü, ağacın doğumudur. Hatta daha ileri gidilirse denilebilir ki: O ölüm, ağacın kendisi kadar hayat doludur. Çünkü o da aynı kudretle yapılmış, aynı ölçüyle tanzim edilmiştir. Sadece şekli değişmiştir. Hayat, kabuk değiştirmiştir.

Bu açıdan bakıldığında ölüm, hayatın zıddı değil; başka bir yüzüdür. Nebati hayatın ölümü, basit bir yokluk değil; hayatından daha sanatlı ve daha anlamlı bir hâl alır.

**Hem zîhayat meyvelerin yahut hayvanların mide-i insaniyede ölümleri, hayat-ı insaniyeye çıkmalarına menşe olduğundan “O mevt, onların hayatından daha muntazam ve mahluk.” denilir.**

Zahirde “ölüm” dediğimiz hâl, çoğu zaman bir son gibi görünür. Fakat dikkatle bakıldığında, bazı ölümler aslında daha yüksek bir hayatın kapısını açan, son derece ölçülü ve sanatlı geçişlerdir.

Bir meyve veya bir hayvan, insan tarafından yenildiğinde kendi hayatı sona erer. İlk bakışta bu, basit bir yok oluş gibi anlaşılır. Fakat insanın midesinde gerçekleşen süreç, rastgele bir parçalanma değildir. Son derece hassas bir sindirim sistemi devreye girer: Gıda, belirli aşamalardan geçer; ayrıştırılır, çözülür, faydalı kısımlar seçilir, zararlı olanlar ayrılır. Her safha ölçülüdür, dengelidir ve şaşmaz bir düzen içinde işler. Adeta görünmeyen bir sanatkâr, o gıdayı yeniden şekillendirir.

Bu süreç sonunda o meyve veya hayvan, önceki hayatından çıkar; fakat yok olmaz. Bilakis daha yüksek bir hayat mertebesine yükselir. İnsanın bedeninde kan olur, hücre olur, enerji olur. Belki de aklın faaliyetlerine, kalbin hislerine hizmet eden bir yapı hâline gelir. Yani basit bir nebati veya hayvanî hayat, insan gibi daha şerefli bir hayatın parçası olur. Bu açıdan bakıldığında, o “ölüm” aslında bir düşüş değil; bir terfi, bir yükseliştir.

### **“Daha muntazam ve mahluk” oluşunun sırrı**

İşte bu yüzden denilir ki: O mevt, onların hayatından daha muntazamdır. Çünkü o ölümden, sıradan bir dağılma değil; daha büyük bir sistemin içine dahil olma vardır. Daha geniş bir nizamla katılma, daha ince bir sanatın parçası olma söz konusudur. Ayrıca “mahluk”tur; yani bilinçsiz bir tesadüf değil, bilerek, isteyerek, hikmetle yaratılmış bir fiildir. Her aşaması planlıdır, her neticesi maksatlidir.

**İşte en edna tabaka-i hayat olan hayat-ı nebatiyenin mevti; böyle mahluk, hikmetli ve intizamlı olsa tabaka-i hayatın en ulvisi olan hayat-ı insaniyenin başına gelen mevt, elbette yer altına girmiş bir çekirdeğin hava âleminde bir ağaç olması gibi; yer altına giren bir insan da âlem-i berzahta elbette bir hayat-ı bâkiye sümbülü verecektir.**

En basit hayat mertebesi olan bitkiler âleminde bile ölüm, başıboş bir çözüme değildir. Bir çekirdek toprağa girer, parçalanır, dağılır... Fakat bu dağılma, gelişigüzel bir çürüme değil; ince bir planın işletilmesidir. Her zerre yerli yerince hareket eder, her unsur ölçüyle birleşir ve sonunda toprak altındaki o “ölüm”, gökyüzüne doğru yükselen bir ağaca dönüşür. Demek ki en edna hayatta bile ölüm; hikmetli, sanatlı ve yeni bir hayatın başlangıcıdır.

### **Kıyasın neticesi**

Şimdi düşün: En aşağı hayat tabakasında bile ölüm böyle düzenli ve maksatlı ise, hayat mertebelerinin en yükseği olan insanın ölümü nasıl olur da bundan daha aşağı, daha anlamsız, daha düzensiz olsun? Bu, hikmete zıt olur. Bilakis kaide şudur: Basitte görülen sanat, yüksekte daha mükemmel görünür. O hâlde insanın ölümü, bitkiden daha aşağı değil; çok daha yüksek bir neticeyi doğurmalıdır.

### **Çekirdek-insan benzetmesinin sırrı**

Çekirdek nasıl toprağa girince yok olmuyor, bilakis hava âleminde dallarını açan bir ağaca dönüşüyorsa; insan da kabre girince yok olmaz. Toprak altına giren bedeni çözülür; fakat ruhu, daha geniş bir âlemde hayat bulur. O kabir, bir karanlık çukur değil; bir ekim yeridir. İnsan oraya gömülmez, oraya ekilir. Ve o ekilişin neticesi, berzah âleminde açan bir “hayat-ı bâkiye sümbülü”dür.

### **Berzahın mânâsı**

Berzah, yokluk ile varlık arasında bir boşluk değil; dünya ile ebediyet arasında kurulmuş bir köprüdür. Orada insan, dünyadaki amellerinin neticesini yaşamaya başlar. Tıpkı çekirdeğin içindeki programın açığa çıkması gibi, insanın amelleri orada tezahür eder. İman bir bahar tohumuysa, berzahta çiçek açar; inkâr ise karanlık bir çürüme olarak karşılık bulur.

### **Netice**

Öyleyse ölüm, bir son değil; bir ekiliştir. Kabir, bir bitiş değil; bir başlangıçtır. Çekirdek nasıl toprağa girince kaybolmuyor, bilakis daha büyük bir hayata kavuşuyorsa; insan da kabre girince yok olmaz, ebedî bir hayatın ilk filizlerini verir. Bu nazarla bakıldığında ölüm, karanlık bir yokluk değil; sonsuz bir baharın kapısıdır.